

Nous documents per a la biografia de Bartomeu de Tresbens: diplomatarí, II

Carmel Ferragud / Sebastià Giralt / Lluís Cifuentes

*Institut Interuniversitari López Piñero, Universitat de València /
Universitat Autònoma de Barcelona / Universitat de Barcelona*

carmel.ferragud@uv.es

<https://orcid.org/0000-0002-9756-9257>

Sebastia.Giralt@uab.cat

<https://orcid.org/0000-0003-3977-6722>

lluiscifuentes@ub.edu

<https://orcid.org/0000-0001-7912-9859>

Received: 16/02/2024; accepted 15/04/2024

DOI: <https://doi.org/10.7203/MCLM.II.28323>

New documents for Bartomeu de Tresbens' biography: second document collection

ABSTRACT

In this article we provide four previously unpublished documents about Bartomeu de Tresbens, who was the physician and astrologer to the king Peter the Ceremonious. These witnesses complement the document collection previously published (2019) in *Magnificat CLM*. Moreover, we conveniently contextualize them in the biography of Tresbens, particularly to provide important news about how and when he left the Foix region, where he was originally from, and where he had practiced medicine in the service of Gaston I of Lévis, lord of Leran, and his arrival in Catalonia until he settled in Barcelona and became the king's physician.

KEYWORDS

Bartomeu de Tresbens; prince Peter of Aragon; bishop Ramon de Bellera; Crown of Aragon; Foix; Mirapeis; Catalonia; Peralada; Vic; medieval physicians; Middle Ages; document collection

Magnificat Cultura i Literatura Medievals II, 2024, 47-62.

<https://turia.uv.es/index.php/MCLM>

ISSN 2386-8295

RESUM

En el present estudi aportem quatre documents inèdits sobre Bartomeu de Tresbens, metge i astròleg del rei Pere el Cerimoniós, que complementen el diplomatari publicat anteriorment (2019) en *Magnificat CLM*. A més a més, els contextualitzem convenientment en la biografia del personatge, particularment per aportar novetats importants sobre com i quan es va produir la seva eixida del País de Foix, d'on era originari i on havia practicat la medicina al servei de Gaston I de Lévis, senyor de Leran, i la seva arribada a Catalunya fins establir-se a Barcelona i esdevenir metge del rei.

PARAULES CLAU

Bartomeu de Tresbens; infant Pere d'Aragó; bisbe Ramon de Bellera; Corona d'Aragó; Foix; Mirapeis; Catalunya; Peralada; Vic; metges medievals; Edat Mitjana; diplomatari

Carmel Ferragud, Sebastià Giralt i Lluís Cifuentes. 2024. 'Nous documents per a la biografia de Bartomeu de Tresbens: diplomatari, II', *Magnificat Cultura i Literatura Medievals*, 11: 47-62

Aquest article s'inscriu en els projectes de recerca PID2021-123419NB-I00 i PID2019-104308GB-I00, finançats pel govern espanyol i els fons FEDER de la Unió Europea, i 2021-SCR-00777, finançat per la Generalitat de Catalunya.

TAULA DE CONTINGUTS

- 1 Noves aportacions biogràfiques – 49
- 2 Els orígens de Bartomeu de Tresbens – 49
- 3 L'arribada a Catalunya – 51
- 4 La persecució de 1354 – 52
- 5 Obres citades – 57
  - 5.1 *Abreviatures emprades* – 58
- 6 Apèndix: Diplomatarí de Bartomeu de Tresbens (addenda) – 59

1 Noves aportacions biogràfiques

El 2019 vam publicar, en aquesta mateixa revista, un diplomatarí que recollia els 38 documents que es coneixien aleshores relacionats amb la biografia de Bartomeu de Tresbens, metge i astròleg de Pere el Cerimoniós (Ferragud-Giralt 2019). Posteriorment, se n'han trobat quatre més: tres han estat descoberts per Lluís Cifuentes (docs. add. 2, 3, 5) i un altre ha aparegut entre els materials de Luís García Ballester (doc. add. 1). Ha estat el desenvolupament de la base de dades MedCat, coordinada per Lluís Cifuentes i Carmel Ferragud, i l'aplec de milers de documents procedents de tot tipus d'arxius dels territoris de l'antiga Corona d'Aragó, aportats generosament per un conjunt d'historiadors, allò que ha permès desenvolupar i ara completar aquest diplomatarí.

Mentre que la documentació prèviament coneguda sobre Tresbens estava limitada a l'arc cronològic que va des del 1359 al 1373, la nova està datada entre el 1351 i el 1354, i per tant, avança vuit anys el coneixement que es tenia de la seva biografia i dona unes dades precioses de la seva presència inicial, que ignoràvem totalment, en dues poblacions de Catalunya: Peralada i Vic. A més, dona informació sobre les etapes de la vida de Tresbens abans d'arribar al Principat, que confirma, matisa o amplia les conclusions a les quals s'havia arribat en publicacions anteriors. Així, sabem que prové de la diòcesi de Tolosa (doc. add. 1), que va viure a Mirapeis, de la senyoria d'una branca dels Lévis amb relacions complexes amb el comtat de Foix (doc. add. 2), i que va cometre uns "crims" indeterminats pels quals era perseguit per la justícia reial (doc. add. 2).

2 Els orígens de Bartomeu de Tresbens

En l'aproximació biogràfica que acompanyava el diplomatarí ja aportàvem algunes dades anteriors a la cronologia dels documents, provinents de les escasses referències biogràfiques presents a la seva obra. En primer lloc, suggeríem que havia nascut cap al 1317, a partir de la notícia que va tenir un fill als 47 anys, recollida al capítol 18 del *Llibre de les nativitats*, obra que hipotèticament consideràvem escrita poc després del 1363 (Ferragud-Giralt 2019). Posteriorment, la data de 1317 ha estat també apuntada de manera més exacta per Julio Samsó (2021), que situa el naixement del fill al març del 1364 basant-se en les dades astronòmiques que ofereix Tresbens sobre l'horòscop del seu fill en el mateix passatge (Vernet-Romano 1957-1958, I: 130-131).

Pel que fa a l'origen, el seu cognom ens va menar a situar-lo en un llogaret anomenat Tresbens, pertanyent a Sent Martin de Caralp, a prop de Foix. El lligam amb Foix sembla explicar que el 1372 obtingués del rei Pere un salconduit per a ell i per a un soci mercader de Pàmias, també al comtat de Foix, juntament amb el seu fill, a fi que poguessin circular i comerciar amb plena llibertat pels regnes de la Corona d'Aragó (Ferragud-Giralt 2019; doc. 12). En aquell moment, el comtat de Foix tenia relacions comercials privilegiades amb Catalunya, i exercia un paper intermediari entre Tolosa i el Principat, que li oferia, a més, sortida a la Mediterrània. Els reis d'Aragó van afavorir aquest comerç (Pailhès 2011: 270-271).

La procedència del comtat de Foix de Tresbens és coherent amb els nombrosos occitanismes presents a la seva obra i amb el període que va estar al servei de Gaston I de Lévis, senyor de Leran (c. 1305-1347), testimoniats en el *Libel d'investigació de tresors* (Giralt 2018b). En efecte, Tresbens hi recorda que havia trobat certs objectes per mitjans astrològics quan va ser posat a prova per

Gaston. La presència d'un metge-astroleg al servei de Gaston I no resulta sorprenent, atès que era un noble interessat en cultivar el seu prestigi. Sabem que el trobador Ramon de Cornet li va dedicar un sirventès (Navàs 2010) i sobre ell la *Crònica* de Pere III narra un ultratge que va infligir al mateix Cerimoniós el 1339 a Avinyó, quan Gaston feia part del seguici del rei Jaume III de Mallorca (Soldevila ed. 2007-2016, 4: II.37). Segons el relat del rei Pere, quan els dos monarques anaven a l'audiència papal en comitiva, junts i amb els dos cavalls guarnits davant seu, Gaston va bastonejar el cavall de Pere i qui el menava per evitar que passés davant del cavall de Jaume, provocant una gran ira del rei d'Aragó, que va estar a punt de ferir el de Mallorca amb la seva espasa.

És molt probable que quan el doc. add. 2 es refereix a Tresbens com a *olim habitator Mirapiscensis* recordi aquesta etapa de la seva vida, en la qual degué viure a Mirapeis. En efecte, aquesta ciutat està situada ben a la vora de Leran i era governada pel germà gran de Gaston, Jean II de Lévis, en solitari un cop tots dos germans s'havien repartit l'herència del seu pare el 1329, després d'haver compartit la senyoria de tot el territori durant deu anys (Olive-Pasquier 1903-1927, I: part 2, 101-115). A la senyoria de Mirapeis pertanyia la Bastida de Bosinhac, on la muller de Tresbens va amagar uns llibres del seu marit que aquest va retrobar per astrologia, segons narra al mateix *Libel d'investigació de tresors* (Martin 2007: 24-26). Com indica la denominació de "bastida", es tracta d'una de les poblacions construïdes *ex novo* per acollir els desplaçats de la guerra albigesa, a mitjan segle XIII (Pacaud 2015: 57).

L'àrea geogràfica Tresbens-Mirapeis-Leran és molt coherent, per la proximitat entre aquestes localitats. L'adscripció a la diòcesi de Tolosa que trobem al doc. add. 1 s'ha d'entendre referida a l'arquebisbat de Tolosa, atès que el llogaret de Tresbens i el conjunt del comtat de Foix pertanyien a la diòcesi de Pàmias des del 1295, de la qual van passar a la diòcesi de Mirapeis, segregada de Pàmias el 1317, una i altra sufragànies de Tolosa. Cal tenir present que el terme "diòcesi" s'aplica a la circumscripció eclesiàstica sota la jurisdicció d'un prelat, que pot ser bisbe o arquebisbe.

Havíem proposat que Tresbens havia estudiat a la Facultat de Medicina de Montpeller, una de les més prestigioses d'aquella època, segons es desprèn del fet que una recepta sota el seu nom aparegui en una *Summa medicine*, una compilació falsament atribuïda a Arnau de Vilanova però en realitat potser elaborada per Hug de Montpeller a partir d'autors majoritàriament relacionats amb la Universitat de Montpeller (Giralt 2018a; Rosa ed. 2000: 592). Tanmateix, la seva àrea d'origen, que els documents aportats ara confirmen, obre la porta a la possibilitat que hagués fet tots o una part dels estudis a Tolosa.

El seu servei al senyor de Leran degué durar fins a la mort de Gaston I, el 1347. Malgrat que la seva presència a Catalunya no estava testimoniada fins el 1359, nosaltres vam hipotetitzar que la pèrdua del seu protector potser va empènyer Trebens a buscar la promoció professional a Barcelona. Si bé els nous documents avancen la seva arribada a Catalunya almenys vuit anys i, per tant, fan més creïble que cerqués nous horitzons arran de la mort de Gaston, ara sabem que no es va dirigir directament a Barcelona, sinó que s'hi va acostar progressivament, establint-se abans almenys a dues localitats de més al nord: Peralada i Vic.

A partir de la nova documentació, també podríem pensar que va abandonar el regne de França fugint d'un escàndol semblant al que va esclatar quan vivia a Vic, atès que, com es veurà, el 1354, l'infant Pere, actuant com a lloctinent del rei, el va fer cercar tant pels crims comesos als dominis del rei d'Aragó com al regne de França i en algun altre lloc indeterminat (doc. add. 4).

No obstant això, convé tenir present que aquells anys van ser molt convulsos per a la família Lévis. La branca Lévis-Mirapeis va experimentar greus conflictes familiars i de reconeixement de la legitimitat del senyor. Aquests conflictes van complicar la pervivència de la seva fràgil autonomia respecte dels poderosos comtes de Foix i els reis de França, amb la intromissió dels primers i la desestabilització produïda per la Guerra dels Cent Anys com a teló de fons (Olive-Pasquier 1903-

1927; Martin 2007). Ens fa l'efecte que, més que uns suposats excessos escandalosos, devia ser la pèrdua del patró i la manca d'estabilitat el que devia impulsar un metge de la seva categoria (mestre en medicina) a cercar el que havia perdut al seu país d'origen a Catalunya, on el suport i el reconeixement dels metges graduats era a l'alça.

3 L'arribada a Catalunya

Als documents que publiquem, l'any 1351 Tresbens és anomenat *habitor ville Petralate* (doc. Add. 1), mentre que el 1354 era *habitor Vicensis* (doc. Add. 2, 3, 4). Així, veiem com es desplaça pel Principat des del nord cap al sud, probablement buscant millorar la seva posició, en poblacions cada vegada més importants fins a arribar a Barcelona el 1359. És possible que l'emergència sanitària provocada per la pesta, que va arribar tant a Catalunya com a terres occitanes el 1348, li facilités establir-se a Peralada? La contractació de metges per banda del bisbe i el capítol de Vic és coneguda des d'inicis del segle XIV. El 1310 el bisbe Berenguer Saguàrdia va contractar els serveis d'un metge anomenat Joan de Portugal per a la seva assistència personal i la del capítol.¹ Però, certament, la mort de molts practicants de la medicina arran de la pandèmia de mitjan segle degué donar ocasió de prosperar a altres metges. Aquest va ser el cas de Bernat de Granollacs, batxiller en medicina –molt probablement avi de l'autor del *Llunari*–, que des de 1352 va ser contractat pel capítol de la catedral de Vic per donar assistència mèdica als canonges, als prelats i als seus familiars, substituint Martí Dessoler, que havia mort a causa de la pesta el 1350 o abans. Vegeu els termes del seu nomenament:²

Nominatio medici. Primo, attendentes quod magister Martinus de Solerio, phisicus dicti capituli, tempore dictarum mortalitatum debitum nature persolvit ac volentes medico seu phisico non carere, ordinarunt et statuerunt quod porcio canonicalis que antiquitus et usque ad obitum dicti eorum medici dicto medico dari et servirí consuevit per prepositos dictarum prepositurarum detur et serviatur integre de bonis et iuribus dictarum prepositurarum pro dictis canonicis et eorum familiariis procuratori seu regenti comune dicti capituli, qui canonicis et eorum familie de medico seu phisico, prout ei visum fuerit, providere teneatur.

Els diversos apunts que hem trobat en les actes del capítol catedralici de Vic en relació al nomenament, salari i obligacions professionals de Granollacs, fins ara desconeguts, representen el testimoni més antic d'aquesta extensa i eminent nissaga de metges, que en la generació següent –els germans Bernat i Francesc– ja trobem instal·lats a Barcelona, on la família prosperaria i arribaria a assolir posicions notables, tant en l'àmbit professional com polític. Aquestes foren les condicions del contracte de Bernat:³

Et primo, dictum capitulum concessit dare magistro Bernardo de Granoyacho, phisico, anno quolibet ducentos solidos Barchinonenses inter duas soluciones, prima in festo Omnium Sanctorum,

1. MedCat doc10065.

2. ABEV, Arxiu Capitular de Vic, Documents històrics, calaix 31/29, f. 115v. Sobre l'afectació de la pesta a Vic, vegeu Puigferrat 2021.

3. ABEV, Arxiu Capitular de Vic, Documents històrics, calaix 31/29, f. 120v. Cf. ibídem, ff. 119r (1351), 126v i 129r (1355). Carme Batlle (1981-82 i 1985) recull l'actuació de Bernat de Granollacs com a tutor de Bernat de Fortuny el 1371 a Centelles (Osona), en el marc d'un estudi molt documentat de les diverses generacions d'aquesta família al llarg del segle XV.

et secundam in festo Pasce. Et hoc durare voluit dictum capitulum quantum sibi placuerit. Et idem Bernardus in officio suo bene se habuerit et non ultra sub onere etiam et condicione quod ipse magister Bernardus dominis prelati et canonicis sedis Vicensis et eorum familiaribus ministret sicut decet beneficium medicine et ipsos visitet et procuret diligenter prout per phisicum dicti capituli predicta actenus sunt fieri consueta.

Així, Tresbens, almenys entre 1351 i 1375, va emprendre una llarga carrera professional en terres catalanes que l'acabaria duent al cim més alt al que podia aspirar: el servei a la casa reial (1360-1375). Tanmateix, va conservar propietats a Mirapeis o al comtat de Foix, atès que el 1374 l'infant Joan va atorgar un salconduit a un enviat de Bartomeu de Tresbens perquè pogués anar i tornar lliurement del regne de França, on havia de recuperar llibres i altres béns del metge (Ferragud-Giralt 2019: doc. 27). És ben possible que els béns mobles i immobles que, segons el títol estès per Tresbens a Peralada el 1351, havien de garantir la manutenció de Guillem Romaní, oriünd de la Jonquera, d'acord amb el que esqueia a un clergue que havia rebut ordes menors, estiguessin situats a Mirapeis o al comtat de Foix. Tanmateix, no n'és una prova el fet que la renda anual que li va assignar fos en sous melgoresos (dos-cents), moneda estesa per les terres occitanes, perquè al segle XIV era encara d'ús comú també al comtat d'Empúries, al qual pertanyia Peralada (Balaguer 1999: 216-224). Quina fou la motivació de Tresbens per proporcionar aquesta renda? Podria tenir sentit si es tractés d'algun familiar o un individu especialment pròxim, però l'origen de Romaní no és el mateix que el del metge-astròleg. Ara per ara, no podem determinar quina relació tenien els dos personatges. El cert és que Guillem Romaní sembla que va prosperar gràcies a l'ajut proporcionat per Tresbens perquè el 6 d'octubre de 1367, essent clergue, va rebre un benifet al bisbat d'Elna (Hayez *et al.* 1980: 32).

També podem afirmar que el pas de Tresbens per Peralada fou efímer, igual que ho seria per Vic; de fet, se'l considera *habitor* i no veí (doc. add. 1), denominació que s'aplicava als individus que no havien formalitzat la integració al lloc i no hi tenien drets civils ni deures tributaris o d'altra mena. No hem pogut localitzar ni un sol document més referent al metge en el buidatge exhaustiu del fons notarial de Peralada que va fer Luis García Ballester, ara en procés d'incorporació a MedCat. Peralada era una vila de reduïdes dimensions que, tot i la presència dels Rocabertí, amb els quals no sembla que contactés, no devia satisfer les ambicions d'un Tresbens acostumat a la vida delitosa d'una cort, i segurament l'abandonà cercant una meta més lucrativa i honorable.⁴

4 La persecució de 1354

Durant l'estiu de 1354, l'infant Pere, d'Elna estant i en tant que lloctinent general tot just nomenat pel seu nebot Pere el Cerimoniós –mentre aquest romania, des de juny d'aquell any i durant catorze mesos, a Sardenya, atrafegat amb el sotmetiment de l'illa–, va iniciar una persecució contra Bartomeu de Tresbens.⁵ El 18 de juny ordenà al veguer i al batlle de Vic, així com als seus oficials, la captura de Tresbens, que deia ser metge i que en aquell moment era habitant de Vic, el qual havia estat acusat de diversos crims no especificats (*de diversis criminibus fuerit delatus*), per tal de poder

4. Michael McVaugh (1993: 88) ha suggerit que els municipis menors, com ho era Peralada, solien atraure a metges amb una formació acadèmica incompleta. De fet, el seu coneixement de lletra els permetia, en molts casos, compaginar la pràctica mèdica amb la regència de l'escola de gramàtica local, i, amb el temps, acabaven prosperant notablement en el món mèdic. A Peralada mateix posa l'exemple de Pere Oliver, batxiller en medicina, que fou mestre de l'escola i esdevingué metge de la vila durant la pesta de 1348, i que més endavant es vinculà a la cort del comte d'Empúries

5. Per a l'infant Pere, vegeu MedCat nom651 i la bibliografia que s'hi cita.

obrir-li el corresponent procés judicial. Setmanes després, el 9 de juliol, l'infant Pere es mostrava indignat perquè la seva ordre havia estat desatesa. A la segona missiva començava per recordar qui era ell i quina la seva autoritat: fill del monarca Jaume II, comte de Ribagorça i de les Muntanyes de Prades, oncle del rei Pere III i lloctinent general d'aquest darrer. Calia ser molt agosarat per desafiar una ordre directa d'un personatge així. Adreçava la missiva als mateixos oficials anteriors i sumava ara a Bernat Ferrer, lloctinent del batlle de Vic, i ordenava que en un termini de deu dies mestre Bartomeu fos capturat i portat davant la seva presència per Ferrer. Però la captura mai es va arribar a produir. El 30 de juliol, l'infant Pere adreçava ara una lletra al bisbe de Vic, Ramon de Bellera (1352-1377), que a penes feia un any que havia pres possessió directa del bisbat i s'havia instal·lat a la ciutat (Colléll 1891-1894: 2, 276-315).⁶ Li reclamava que aclarís si mestre Bartomeu de Tresbens era clergue o no, i si no ho era, que li'l trametés per poder-lo jutjar i castigar per determinats crims horribles que es diu que havia comès tant al regne de França com al territori catalanoaragonès i en altres llocs (*plurium et diversorum criminum per ipsum perpetratorum tam in regno Francie quam infra dominacionem dicti domini regis quam etiam alibi*). Efectivament, el metge havia al·legat tenir la condició de clergue i, per tant, estar sotmès únicament a la jurisdicció eclesiàstica (*se fore ecclesiastico foro subiectum et per ecclesiasticum brachium puniendum*). En els documents anteriors, l'infant s'havia referit a Tresbens com a "laic", però ara rebia amb sorpresa majúscula aquesta novetat, quan li arribà a oïdes la possible condició eclesiàstica del metge. En cas que fos clergue, sol·licitava al bisbe una investigació diligent del cas i, si el trobava culpable, que el castigés amb exemplaritat. No s'especificava de quins crims se l'acusava, però l'infant deia haver-se informat que portava una vida deshonest i depravada (*reperierimus ipsum fore inhoneste vite et prave condicionis*), i que les suposades faltes eren greus i detestables (*de tam gravibus et detestabilibus criminibus*).

Tres qüestions convé plantejar-se relacionades amb el cas. La primera és per què els oficials desoïren l'ordre de captura; la segona, què hi hagué de cert en la pretesa condició de clergue de Tresbens; i, la tercera, quins eren els crims comesos pel metge per tal que la insistència i l'afront del lloctinent fos de tal calibre.

Si una acció de govern del bisbe Bellera és ben coneguda, aquesta és la pugna mantinguda contra l'almirall Bernat de Cabrera per tal de mantenir el control jurisdiccional sobre Vic. L'any 1353 començaven tota una sèrie de maniobres del noble, que en aquell moment comptava amb tot el favor reial –era l'home de confiança del rei i el tutor o educador de l'infant primogènit–, per tal d'assolir el control total del territori vigatà. En contra es trobà amb la reacció del bisbe i de les autoritats municipals. L'assumpte s'arrossegaria durant anys i només es resolldria definitivament amb la caiguda en desgràcia de Cabrera i el seu ajusticiament. Fa tot l'efecte que, al darrere de la negativa de les autoritats civils de Vic, com també de la protecció atorgada pel bisbe a Tresbens, hi havia aquell conflicte. Aquests s'haurien negat a acatar la voluntat del lloctinent, més encara quan el monarca es trobava ben ocupat en altres assumptes en terres llunyanes, per així refermar-se contra les pretensions del privat del rei. Potser l'infant Pere, que al capdavant esdevindria franciscà pocs anys després, tampoc estigués disposat a forçar més la situació.

Respecte a la pretesa condició de clergue de Tresbens, no ens consta cap altre document recollit al diplomatar que condueixi a pensar tal cosa. Val a dir que en aquell temps la pràctica mèdica ja estava en mans de laics, però, no obstant això, també hi continuava havent metges de baixa

---

6. Des que el 1345 el nomenament dels bisbes de Vic passà a ser una prerrogativa dels papes d'Avinyó, sovint aquests foren aragonesos o castellans. Foren individus que tingueren el bisbat com una via de promoció, a penes mostraren interès per la diòcesi i estigueren en conflicte permanent amb el capítol. No sembla que fou aquest el cas de Ramon de Bellera, antic monjo de Sant Miquel de Cuixà, que s'identificà amb la diòcesi i lluità pels seus interessos. Fou nomenat per Climent VI el 30 d'abril de 1352 i el 26 de juliol de 1353 prengué possessió de la diòcesi.

extracció, i també formats a les universitats europees, que tenien la condició clerical, per bé que, en alguns casos, estiguessin casats i tinguessin fills. Per això no podem descartar del tot que Tresbens tingués ordes menors –la mena de vincle, desconeguda, amb Romaní potser ho explicaria–, però en el seu cas fa l'efecte que apel·lar-hi fou només un subterfugi per tal d'aconseguir escapollir-se de la persecució de la justícia civil.

Disposar de la condició clerical proporcionava una protecció que podia venir molt bé quan els practicants de la medicina es movien en cerca de les millors opcions laborals, però també en moments de conflicte o inestabilitat, com ara en zones frontereres, en situació itinerant, o al servei de poders nobiliaris o municipals volubles.⁷ A alguns individus els podia servir per salvar-se de penes severes. En efecte, qualsevol membre del clergat, des de qui hagués rebut tan sols la *prima tonsura* o ordes menors fins a un sacerdot, estava sotmès a la llei canònica i, alhora, protegit davant la justícia secular (Salonen-Hanska 2016).

En el cas de Tresbens, podia ser que tingués ordes menors. Si fou ordenat, ho hauria d'haver estat per algun dels bisbes de la seva arxidiòcesi, Tolosa (al·ludida al doc. add. 1). Si això va ser així, ara per ara no es pot determinar si va ser a la diòcesi de Mirapeis, mentre servia als senyors locals, o a Tolosa, arran d'uns possibles estudis.

Tanmateix, analitzant tot plegat sembla deduir-se més aviat que simplement Tresbens s'ocultà a l'empara del bisbe, interessat a comptar amb un metge que, com es demostraria després, posseïa uns coneixements i un prestigi que el feia creditor del favor d'un magnat. Potser el bisbe de Vic pretenia fer-se amb els serveis de Tresbens sense més i, encara que Tresbens no tingués la condició clerical, a Bellera se li hauria posat al davant l'oportunitat de retenir un bon metge. A més a més, no ens consta que emprengué cap acció judicial contra Tresbens. En la consulta del volum conservat de processos d'aquest bisbe que es conserva al fons de l'Arxiu capitular de Vic no hem pogut localitzar-ne cap notícia. D'altra banda, és possible que aquest mateix interès a contractar un metge de renom hagués fet que el municipi considerés una bona opció la protecció de Tresbens.⁸

El tercer interrogant a resoldre és el tipus de crims dels quals era acusat Tresbens i que als documents que aportem mai s'expliciten, tot i ser considerats *gravibus et detestabilibus criminibus*.

Aquestes expressions solien aplicar-se a conductes sexuals que en aquella època eren considerades heterodoxes i perseguibles, molt en particular l'anomenada sodomia (Riera 2014). Però si era això fa molt estrany que no s'expliciti, com solia fer-se, i que tot quedi en una al·lusió a una suposada vida deshonest i depravada. D'altra banda, Pere el Cerimoniós no es va destacar per perseguir la sodomia i tampoc no es coneix cap cas de metge sodomita. Per tant, ens fa l'efecte que aquest no devia ser el cas.

En realitat, l'acusació que es fa al metge és molt genèrica i molt comuna quan es tracta d'acusacions de particulars davant del rei per algun dany rebut. La condició de metge itinerant podria explicar-la. Si, com sembla, havia estat denunciat en diversos indrets per on s'havia desplaçat, es podria pensar que fou a causa de queixes de pacients insatsifets per la seva activitat mèdica. Una pista en seria el dubte sobre la condició de metge graduat de Tresbens, que manifesta en dues ocasions l'infant Pere: *qui se dicit magistrum in medicina* (doc. add. 2) i *qui se fingit magistrum in medicina* (doc. add. 3). En el darrer document (doc. add. 4), la missiva al bisbe, l'infant no fa cap al·lusió a graus universitaris però deixa clar que era efectivament metge (*physicus*). En un context en

7. Vegeu, per exemple, els casos esmentats a Ferragud 2019: 44.

8. McVaugh (1993) ha estudiat la presència mèdica a Vic i ha demostrat que retenir metges en ciutats i llocs petits era complicat i la mobilitat era constant. Les reivindicacions salarials solien ser oneroses per a aquestes localitats i les negociacions entre municipis i metges, complicades, com s'esdevingué amb el mateix Tresbens a Cervera (Ferragud-Giral 2019).

què els metges amb graus universitaris tenien la màxima valoració social, si no hi havia la certesa que fos realment mestre en medicina, tal com ell afirmava, podia resultar versemblant que hagués provocat algun dany als seus pacients.

Ara bé, hem observat que en la documentació de la Cancelleria reial les denúncies per mala praxi o negligència mèdica sempre especificaven el cas –la malaltia– i l’acusat concrets, i mai feien referència a una mala actuació de conjunt, d’aquesta manera genèrica. D’altra banda, en aquestes acusacions només s’emprava aquest llenguatge tan contundent quan el pacient havia mort o bé hi havia hagut un abús sexual per part del metge. Coneixent com avui coneixem la carrera de Tresbens, pensar que hagués deixat una reguera de pacients morts des del seu Comtat de Foix d’origen fins a Vic no sembla plausible, i menys no havent-n’hi cap al·lusió concreta en cap dels documents que publiquem. Una altra cosa és una acusació d’abusos sexuals o de comportament obscè a l’hora de fer les exploracions mèdiques. En les obres d’ètica mèdica de l’època es posava un accent especial en aquesta qüestió perquè podia desacreditar molt el metge. El professor de la Facultat de Medicina de Lleida Felip de Soldevila (m. 1490) aconsellà a un jove que s’iniciava en la medicina de quina manera havia d’actuar amb els pacients: “tocau-li lo ventrell e ventre, salvada tota honestat e sens may recitar en part del món quin ventre té la dona, com no sia de onestat ni bon eximpli recitar tals coses” (obra ressenyada a Cifuentes 2006: 140-141).

No obstant tot això, fa l’efecte que la interpretació d’aquests documents i de l’acusació que s’hi refereix ha d’anar per un altre camí; un camí que tingui en compte una qüestió molt delicada, com ho és la de la seva fiabilitat o, més ben dit, la de la informació que contenen. No sembla prudent confiar cegament en la literalitat d’uns documents que recullen acusacions d’origen desconegut, encara que siguin de la Cancelleria reial. Es tracta de mirar de llegir entre línies i, en aquest sentit, és molt interessant de constatar el llenguatge emprat als documents successius, indicador de la informació que havia arribat al lloctinent reial amb l’acusació. Sembla que l’acusació era doble. D’una banda, com ja s’ha remarcat abans, que el metge es “fa dir” (doc. add. 2) o “es fingeix” (doc. add. 3) mestre en medicina, és a dir, que feia veure que tenia el grau universitari més elevat –equivalent a l’actual de doctor– i el que més el podia prestigiar professionalment. D’altra banda, que hi hauria uns fets que, en el cas que siguin certs, “no es poden deixar sense el càstig que mereixen” (doc. add. 2) i que només en la carta al bisbe de Vic s’aclareix que la qüestió era la “reputació” que es diu que tenia de dur “una vida obscena” i ser un individu de “naturalesa immoral” (doc. add. 4).

Cal recordar que el lloctinent no afirma res, ni sentència el metge. Només diu que n’ha rebut aquestes informacions i ordena que sigui detingut per a una eventual investigació perquè la qüestió denunciada –la reputació– és “greu i detestable” (doc. add. 4). Arribats aquí convé preguntar-se si unes informacions falses i d’origen anònim podien tenir raó de ser, i per a respondre aquesta pregunta el mètode és classic: *cui prodest?* A qui beneficiaria una mentida desacreditadora d’un metge que és mestre en medicina i estranger, és a dir, intrús? La resposta sembla evident: a tots els metges graduats, més aviat pocs, que hi havia a les petites poblacions on pretenia establir-se, que veien perillar el seu reduït, selecte i succulent mercat de pacients benestants. Uns pacients benestants que valoraven molt la medicina i els metges universitaris, i que per això els preferien i podien permetre’s pagar els elevats honoraris que aquests metges tan minoritaris demanaven, mentre la majoria de la població havia d’acudir a cirurgians, barbers i metgesses extrauniversitaris. Per això les dues acusacions, una i altra, podien eliminar el competidor.

Evidentment, això és només un exercici interpretatiu a partir del coneixement que tenim de la història de la medicina de l’època, i si aquest va ser el cas o no, no es pot confirmar fins que no apareguin nous testimonis documentals. Tanmateix, sembla avalar aquesta interpretació el fet que l’episodi de 1354 no tingués cap transcendència en la fulgurant carrera de Bartomeu de Tresbens,

que poc més tard, l'any 1359, ja era examinador de metges a Barcelona, i un any després cobrava de la tresoreria del monarca (Ferragud-Giralt 2019). En molt poc de temps havia passat de ser perseguit per l'autoritat reial per unes denúncies anònimes a assolir la posició més cobejada a la qual podia aspirar un metge: el servei a la casa reial.

5 Obres citades

- Balaguer, Anna M. 1999. *Història de la moneda dels comtats catalans* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans)
- Batlle Gallart, Carme. 1980-1982. 'Els Granollacs, metges de Barcelona (segle XV), de la cort del rei a la beneficència parroquial', in *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña medieval: volumen misceláneo de estudios y documentos*, ed. by Manuel Riu i Riu (Barcelona: CSIC), II: 383-41
- Batlle i Gallart, Carme. 1985. 'Els Granollacs, una família de metges de Barcelona (segle XV)', *Gimbernat*, 3: 53-77 <<https://raco.cat/index.php/Gimbernat/article/view/43165>>
- Castán Lanaspá, Guillermo. 2020. *La construcción de la idea de la Peste Negra (1348-1350) como catástrofe demográfica en la historiografía española* (Salamanca: Universidad de Salamanca)
- Cifuentes i Comamala, Lluís. 2006. *La ciència en català a l'Edat Mitjana i el Renaixement*, (Barcelona: Universitat de Barcelona; Palma: Universitat de les Illes Balears), 2nd edn
- Collèll, Jaume. 1891-1894. *Episcopologio de Vich, escrito a mediados del siglo XVII por el deán D. Juan Luis de Moncada*, 2 vols (Vic: Imp. de R. Anglada) <<https://archive.org/search?query=Episcopologio+de+Vich>>
- Ferragud, Carmel. 2019. *Una ciutat en cerca de la salut (Xàtiva, 1250-1500)* (Catarroja: Afers; Xàtiva: Ajuntament de Xàtiva)
- Ferragud, Carmel; Giral, Sebastià. 2019. 'Bartomeu de Tresbens, metge i astròleg de Pere el Cerimoniós: aproximació biogràfica i diplomàtica', *Magnificat Cultura i Literatura Medievals*, 6: 113-163 <<https://doi.org/10.7203/MCLM.6.13906>>
- Giral, Sebastià. 2018a. 'Astrology in the Service of the Crown: Bartomeu de Tresbens, Physician and Astrologer to King Pere the Ceremonious of Aragon', *Journal of Medieval History*, 44: 1-26 <<https://doi.org/10.1080/03044181.2017.1397534>>
- Giral, Sebastià. 2018b. 'Astrologia aplicada a la recerca de tresors: el *Libel d'investigació de tresors* de Bartomeu de Tresbens', *eHumanista/IVITRA*, 14: 761-793 <<https://tinyurl.com/y779vppp>>
- Hayez, Michel, et al. 1980. *Lettres communes des papes du XIe siècle: Urbain V (1362-1370)*, vol. 5 (Roma: École française de Rome)
- Martin, Georges. 2007. *Histoire et généalogie de la maison de Lévis* (Lyon: G. Martin)
- McVaugh, Michael R. 1993. *Medicine Before the Plague: Practitioners and Their Patients in the Crown of Aragon (1285-1345)* (Cambridge: Cambridge University Press)
- MedCat: Corpus Medicorum Catalanorum*, coord. per Lluís Cifuentes i Carmel Ferragud, Universitat de Barcelona-Universitat de València, 2020- <<https://medcat.scienza.cat>> [accessed 15-02-2024]
- Navàs Farré, Marina. 2010. 'La figura literària del clergue en la poesia de Ramon de Cornet', *Mot So Razo*, 9: 75-93 <<https://raco.cat/index.php/Msr/article/view/254793>>
- Olive, Siméon; Pasquier, Félix. 1903-1927. *Archives du château de Lérans: Inventaire historique et généalogique des documents de la branche Lévis-Lérans, devenue Lévis-Mirepoix, précédé d'une notice sur les cinq premiers Lévis*, 5 vols (Toulouse: Privat)

- Pacaud, Serge. 2015. *Les Bastides des départements d'Ariège, Aude et Pyrénées-Orientales* (Cressé: Éditions des Régionalismes)
- Pailhès, Claudine. 2011. *Paroisses et communes de France: Dictionnaire d'histoire administrative et démographique*, vol. 9: *Ariège* (Foix: Archives départementales de l'Ariège)
- Puigferrat i Oliva, Carles. 2021. 'Pesta i crisis de mortalitat a la ciutat de Vic entre el 1348 i el 1500', *Ausa*, 30: 39-73 <<https://doi.org/10.34810/ausav30n187id400763>>
- Riera i Sans, Jaume. 2014. *Sodomites catalans: història i vida (segles XIII-XVIII)* (Barcelona: Base)
- Rosa Cubo, Cristina de la (ed.). 2000. *Summa medicinae (Mad. Esc. M. II. 17): estudio y edición crítica*, unpublished doctoral thesis, Universidad de Valladolid <<https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmc7d217>>
- Salonen, Kirsi; Hanska, Jussi. 2016, *Entering a Clerical Career at the Roman Curia, 1458-1471* (London: Routledge)
- Samsó, Julio. 2021. 'Astrologia matemática en el *Llibre de les nativitats* de Bartomeu de Tresbens', in *Qui fruit ne sap collir: homenatge a Lola Badia*, ed. by Anna Alberni et alii (Barcelona: Universitat de Barcelona-Barcino), II: 237-254
- Sciència.cat DB*, coord. per Lluís Cifuentes, Universitat de Barcelona, 2012- <<https://sciencia.cat/scienciadat-db>> [accessed 15-02-2024]
- Soldevila, Ferran (ed.). 2007-2016. *Les quatre grans cròniques*, 5 vols, ed. by Josep Massot i Muntaner, Jordi Bruguera and M. Teresa Ferrer i Mallol (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans)
- Vernet, Joan; Romano, David (eds.). 1957-1958. Bartomeu de Tresbens *Tractat d'astrologia*, 2 vols (Barcelona: Biblioteca Catalana d'Obres Antiques)

5.1 Abreviatures emprades

- ACA: Arxiu de la Corona d'Aragó
- Add.: adicional
- AHG: Arxiu Històric de Girona
- C: Cancelleria reial
- doc. add.: document/s adicional/s
- f.: foli
- reg.: registre

6 Apèndix: Diplomatar de Bartomeu de Tresbens (addenda)

Abreviatures i signes:

scripsi: correcció dels editors

s. l.: escrit en interlineat

[ ]: paraules i lletres afegides pels editors

Add. I

1351, agost 20. Peralada.

Bartomeu de Tresbens, mestre en arts i en medicina, de la diòcesi de Tolosa, però ara habitant de la vila de Peralada, es compromet a pagar a Guillem Romaní, clergue oriünd del lloc de la Jonquera –a la diòcesi de Girona–, que ara té ordres menors, 200 sous melgoresos anuals durant tota la seva vida per a la seva provisió d'alimentació, d'acord amb el que correspon a algú que tingui els ordres menors o que en el futur, si escau, sigui diaca o prevere.

Girona, AHG, Notaria de Peralada, Pe 72, f. 232v.

Magister Bartholomeus de Tribusbonis, magister in artibus et in medicina, Tholosane diocesis, nunc vero habitator ville Petralate, ex certa sciencia, per me et meos, gratuito animo et spontanea voluntate, facio tibi, Guillelmo Romanini, clerico, oriundo loci de Ionqueria, diocesis Gerundensis, in minoribus ordinibus constituto, titulum. Et promito tibi et domino episcopo Gerundensi,^a in manu et posse notarii infra nomine dicti domini episcopi absentis et omnium quorum interest, stipulantis et recipientis, quod de tota vita tua naturali providebo tibi in tuis necessariis alimentis prout decet clericum in minoribus constitutum, et cum fueris subdiaconus prout decet subdiaconum, et cum fueris diaconus prout decet diaconum,^b et cum fueris presbiter prout decet presbiterum. Et ad premissa facienda, attendenda et complenda obligo tibi ducentos solidos Malgurienses singulis annis per te habendos et recipiendos dum vixeris super omnibus et singulis iuribus et bonis meis, mobilibus et immobilibus, presentibus et futuris, ubique, ita ut tu, quolibet anno, dum vixeris, recipias et habeas a bonis meis, ratione dicte provisionis, ducentos solidos Malgurienses rendales servientes tibi, quod de tota vita tua dictos CC solidos tibi solvam quolibet anno, omni alongamento et malicia procul iectis, sub obligatione omnium bonorum meorum ubique. Promito etiam tibi et dicto domino episcopo, licet absentis, in posse notarii infra nomine quorum supra et nomine omnium quorum interest, stipulantis et recipientis, ac sponte iurans per Deum et super eius sancta quatuor Evangelia, amen, corporaliter tacta, predicta omnia rata firma habere et tenere et observare et attendere et complere et in aliquo non contravenire modo aliquo sive causa, renuncians quam adhuc omnibus et singulis iuribus, legibus et rationibus ac consuetudinibus olim antevenientibus. XIII kalendas septembris.

Testes: Bernardus Michelis et Guillelmus Dalmatius, de Petralata.

(a) Gerundensi *add. s.l.* (b) et cum fueris subdiaconus... diaconum *add. s. l.*

❧ Add. 2 ❧

1354, juny 18. Elna.

L'infant Pere, lloctinent general de Pere III el Cerimoniós, mana al veguer i al batlle de Vic i qualsevol altre oficial reial la cerca i captura de Bartomeu de Tresbens, abans habitant de Mirapeis i ara de Vic, que es fa dir mestre en medicina, laic, i que ha estat acusat de diversos crims, de manera que el tinguin pres fins a nova ordre i poder-li obrir el corresponent procés judicial.

ACA, C, reg. 1603, f. 16r

Infans Petrus, et cetera, ac pro serenissimo, et cetera,^a dilectis et fidelibus vicario et baiulo Vicensibus necnon aliis universis et singulis officialibus dicti domini regis vel eorum locatenentibus ad quos presentes pervenerint, salutem et dileccionem. Cum Bartholomeus de Tribusbonis, olim habitator Mirapiscensis, nunc vero habitator Vicensis, qui se dicit magistrum in medicina, laycum, apud nos de diversis criminibus fuerit delatus, que, si vera sint, sine punicione debita non debeant pertransire, idcirco vobis et cuilibet vestrum, auctoritate nobis comissi regiminis expressius iniungendo, tradimus in mandatis quatenus statim, visis presentibus, dictum Bartholomeum, ubicumque invenire poteritis, capiatis^b ipsumque captum sub fida custodia teneatis quamdiu inde a nobis aliud habueritis in mandatis et processum incoatum vel incoandum de hiis de quibus dictus Bartholomeus est delatus seu difamatus perficiatis diligencia qua convenit, hocque mutare seu differre nullatenus presumatis, si iram et indignacionem regiam atque nostram cupitis evitare. Datum in civitate Elne, XVIII^c die iunii anno a nativitate Domini M^oCCC^oL^o quarto. Examinavit Rodericus.

Bernardus de Suria, mandato domini infantis facto per Iacobum de Besanta, consiliarium.

[*Al marge esq.*: Pro curia facta].

(a) Per a aquests abreujaments, vegeu el doc. add. 3. (b) *post capiatis add. s.* (c) XVIII *scripsit*: XXV.

❧ Add. 3 ❧

1354, juliol 9. Girona.

L'infant Pere, lloctinent general de Pere III el Cerimoniós, mana al veguer i al batlle de Vic, i expressament a Bernat Ferrer, el seu lloctinent, que, havent desobeït l'ordre anterior [18-06-1354, Elna] de capturar Bartomeu de Tresbens, laic, que es fa dir mestre en medicina i ara és habitant de Vic, afer sobre el qual també els ha escrit Pere de Montcada, procurador general de Catalunya, i per culpa d'aquesta desobediència, Tresbens ha fugit, el capturin en el termini de 10 dies i el retinguin com els havia manat, o bé que en aquest termini Bernat Ferrer comparegui davant seu per explicar-se i així evitar les sancions.

ACA, C, reg. 1603, f. 22v.

Inffans Petrus, illustrissimi domini Jacobi, bone memorie, regis Aragonum, filius comesque Rippacurcie et Montanearum de Prades ac pro serenissimo et magnifico principe et domino, domino Petro, Dei gracia, rege Aragonum, nepote nostro carissimo, in cismarinis regnis et terris eiusdem, ac in regno Maioricarum et insulis eidem adiascentibus, generalis locumtenens, dilectis vicario et baiulo civitatis Vicensis et Bernardo Ferrarii, tenenti locum eiusdem in eisdem, salutem et dileccionem. Cum nuper per alias nostras litteras, que date fuerunt Elne XVIII [sic] die iunii anni presentis, expresse vobis mandaverimus quod incontinenti, visis presentibus, caperetis et captum sub fida custodia teneretis, donec aliud a nobis haberetis in mandatis, Bartholomeum de Tribusbonis, laycum, qui se fingit magistrum in medicina et qui tunc erat et residebat in civitate Vicensi, et super huiusmodi capcione fienda iuxta mandatum nostrum predictum etiam scripserit vobis nobilis Petrus de Montechateno, procurator preffati domini nostri regis in Cathalonia, et proinde nichilominus quendam ianitorem suum cum suis litteris destinaverit, vosque tunc dictum Bartholomeum in hospicio sue habitacionis invenistis et eum capere non curastis, immo, culpa et inobediencia vestri, dictus homo evasit, et de inobediencia et contemptu vestri mandati nostri huiusmodi non modicum admiremur, volentes itaque inde de opportuno remedio providere, idcirco, vobis et cuilibet vestrum dicimus et mandamus expresse quatenus, infra X dies a presentacione presencium immediate sequentes, dictum Bartholomeum de Tribusbonis curaveritis capere cum effectu et captum sub fida custodia teneatis, vel infra dictum tempus vos, dictus Bernardus Ferrarii, coram nobis, ubicumque fuerimus, venire et comparere curetis, inde vestri culpam et inobedienciam excusandam, aliter contra vos, tanquam inobedientem regie magestati, rigide procedemus. Datum Gerunde, nona die iulii^a anno a nativitate Domini M^oCCC^o quinquagesimo quarto. Examinavit Rodericus.

Iacobus de Besanta, mandato domini infantis facto per Iaspertum Tregurani, consiliarium.

[*Al marge esq.:* Pro curia].

(a) iulii *scripsi*: iunii.

Add. 4

1354, juliol 30. Barcelona.

L'infant Pere, lloctinent general de Pere III el Cerimoniós, requereix el bisbe de Vic perquè aclareixi si mestre Bartomeu de Tresbens, físic, habitant de Vic, és clergue o no, i si no ho és, que l'hi trameti per poder-lo jutjar i castigar per determinats crims horribles que es diu que ha comès tant al regne de França com al territori catalanoaragonès i en altres llocs; si és clergue, però, que investigui amb gran diligència el cas i si el troba culpable, que el castigui de manera que sigui exemple per a altres. No s'especifica de quins crims se l'acusa, però l'infant diu haver-se informat que porta una vida deshonest i depravada, i que les suposades faltes són greus i detestables.

ACA, C, reg. 1592, f. 42v.

Inffans Petrus, et cetera, ac pro serenissimo, et cetera,^a reverendo in Christo patri episcopo Vicensi, salutem et dileccionem. Ad nostrum auditum fama publica refferente noviter est deductum quod magister Bartholomeus de Tribusbonis, fisicus, habitator civitatis Vici, pretextu plurium et diversorum criminum per ipsum perpetratorum tam in regno Ffrancie quam infra dominacionem dicti domini regis quam etiam alibi, a dicto loco se, ut dicitur, absentavit, asserendo se fore

ecclesiastico foro subiectum et per ecclesiasticum brachium puniendum, adeo ut pro commissis ex inde per aliquem minime puniatur. Unde, si talia sic detestanda absque punitione pertransirent, essent res perniciose exemplo et alii haberent materiam laxandi ad similia manus suas. Unde, habita informatione per nos de fama et condicione ipsius magistri, reperierimus ipsum fore inhoneste vite et prave condicionis, et propterea cupiamus eundem pro commissis castigari pena debita et puniri. Idcirco ex debito iusticie vos requirimus et ortamur quatenus, si dictum magistrum reperieritis foro ecclesiastico non esse subiectum, eundem ad nos remittere debeatis taliter quod, veritate comperta, ipsum punire valeamus iusticia mediante. Si, vero, ipsum clericum fore reperieritis, de denunciatis contra eum diligentissime inquiratis et, si culpabilem eundem fore inveneritis, taliter ipsum puniatis quod de tam gravibus et detestabilibus criminibus penam sentiat quam meretur et alii, eius pene exemplo perterriti, a similibus comitendis penitus compescantur. Datam Barchinone, tricesima die iulii anno a nativitate Domini MCCC^o quinquagesimo quarto. Examinavit Rodericus.

Petrus de Aquaviva, ex provisione facta in consilio presente domino infanti.

(a) Per a aquests abreujaments, vegeu el doc. add. 3.